

ÜLKÜ

HALKEVLERİ ve HALKODALARI DERGİSİ

HER AYIN BİRİNDE ÇIKAR KÜLTÜR MECMUASI

DİREKTÖR: M. FUAD KÖPRÜLÜ

SAYI : 87

MAYIS : 1940

CİLD: XV

ANKARA, ULUSAL — MATBAA

ÇİN KAYNAKLARINA GÖRE

TÜRKLER ve KOMŞULARINDA SPOR

Prof. Dr. W. EBERHARD

Giriş

Çin kaynakları Türk kavimlerindeki spor hakkında pekaz mâlûmat verirler. Verilen bu mâlûmat da kaynakların cinsine göre değişir. Bilhassa siyasi tarih bakımından yabancı kavimlere fazla ehemmiyet gösterildiğinden, nihayet bu hususta tarihî andaçlar pek etraflı ve zengin mâlûmat bulundurabilirler. Bir yabancı kavmi diğerinden veyahud Çinliler'den tefrik için, bunların âdet ve an'aneleri toplanılır ve böylece bunların arasına herhangi bir maksadla gidecek olan elçi ve benzerlerine, nasıl bir halk ile karşılaşacakları ve nasıl uğraşılacağı öğretilirdi. Yoksa bunların ilmî ve etnografi tasvirleri düşünülmezdi. Bunun içindir ki spor hakkında pekaz şey yazılmıştır. Bundan başka bizzat Çinliler'in spor kavrayışları pek noksan olduğundan, kendi sporları hakkında da pekaz mâlûmat verirler.

Benim burada bir araya getirdiğim mâlûmat, yakında çıkacak olan «Cin Sınırboyu Kavimleri'nin Kültür ve Yayılışları» ve «Eski Çin'deki Yerli Kültür» adlı iki kitabımda esasen mevcûd olup burada biraz daha genişletilerek alınmıştır.

*

I. Top Oyunu

Top oyunu (ayaktopu oyunu), Çin'de Han zamanındanberi mâlûm olan bir âdetdir. Han imparatoru Ç i n ğ - d i , top oyununu zevkle oynardı. (H'i-Çing dza-ci II, 3a). Yine Han imparatoru V u - d i zamanında da (M.Ö. 140-74; Çing-di M.Ö. 32-7 de yaşadı) oynanırdı. Türkistan'a doğru bir seferinde general H u o Ç ü - b i n ğ (M.Ö. 1 inci yüzyıl) askerleriyle birlikte top oynamıştır (Han-şu 55). Daha Milâd'dan önce ikinci yüzyılın başlangıcında, imparatoriçe L ü zamânında top oynama sâhasından bahsedilir (Han-şu 97a - 2a), fakat bunun biçimi hakkında bir şey söylenmiyor. Bilginlerden L y u H ' y a n ğ (M.Ö. 80 - 9) top oyununun muârızı idi (F u H ' ü a n : şatranç hakkındaki kasidesinin önsözü Şı-şuo-h'in-yü s. 254 tefsirinde zikreder.) Aynı kaynak bir tahta oyununun mevcûdiyetini, bunun ayaktopu cinsine göre yapılab şatranca benzediğini ve top oyununun yedeği olarak kullanıldığını te'yid ve tasrih eder. Bu aynı zamanda kaynaklarda da (H'i-cing dza-ci Yü-ci-tang = XXXI, 16b) izzah olunur. Şatranç hakkındaki kitab (Tay-

ping-yu - lan K. 755, 2a da zikrolunur). Bu hususda, barbarların ayaktopu oyununu taklid ettiklerini, bundan bir nevi şatranç oyunu icad edildiğini, söyler. Bir müddet sonra ayaktopu oyunu Çing - ming bayramı günü (kış güneşi değişiminden sonra 105 inci gün) oynatılıyordu (Cing - Çu sui - sı - ci = Cung - hua çüan - guo fıng - su cı I, K. 5 S. 4), veyahud bir gün evvel oynatılırdı (Yu - yang dza dzu = Tay - ping Guang - cı K. 350); bu oyun daha Tang ve Sung zamanında zikredilir (Cuan-i-ci = Tay-ping Guang-ci 348 ve Vu-lin cyu-sı III, 2b).

Çin'de oyun hakkında yalnız saçdan yapıma top biliriz (Fıng-su-tung = T. P. Y. L' K. 754, 8b). Oyunun tasviri Han zamanının mezar kabartmalarında bulunmuştur (E. Chavannes: Mission archéologique Resim XV).

Kayıtlar, oyunun menşei bakımından bir «barbar oyunu» olduğunu kat'iyetle söylerler. Bu oyun, Çin-ming bayramı ve «soğuk-yemek» bayramı ile uyarlık gösterir. Heriki bayramı da Moğol boylarının bayramı idiler. Biz bundan ayaktopu oyununun Moğol kavimlerinden Çinliler'e gelmiş olacağı hükümünü çıkarırız.

Umumiyetle Çin kaynaklarında ayaktopu oyunu, batı - Kora'da Gav-liler'in boyundan (Tang-şu=TPYL 783, 5a-6b) ve Tu-kyular'dan alındığı zikrolunur (tabii bunlar Türkler'dir). Bunlarda top, kız çocukların oyunudur (Tung-cı K. 200 = S. 3210a). Son metinlerde de ayaktopunun veyahud polonun mevzu-i bahs olduğunu tefrik etmek çok güçtür. Bir adam başşehirde kendi evi içindeki mesirede top oynayordu ve top, oyuncunun alını üzerine uçuyordu diye izzah ediliyorsa (Tay-ping Guang-ci 234 = c. 18, 35b), o zaman her halde ayaktopu olmuş olacak, çünkü polo için çok yer ister. Sâir vesikaları Polo bahsinde buluruz.

*

II. Güreş

Güreş, eski Çin kaynaklarında «toslama» olarak işaret edilir. Han zamanından (M.Ö. 2 nci yüzyıldan) başlayarak ortaya çıkar. Hakkında tafsilât bulunmamakla beraber, metinlerde sık sık zikredilir (Han-şu 23, 1b; 24, 8a; Cang Hing: H'i-cing-fu). V a n ğ - c i adlı bir bay güreşin muârızı idi (Han-şu 72, 4a). Zamanla güreş yasak edildi (Han-şu 23, 4a). Birçok metinler (Han-şu 61, 3b; 96, 2b; 6, 12a ve Şi-ci Da-van-cuan) güreşin yabancı konuklar muvacehesinde, akrobatik san'at parçaları ile birlikde imparator sarayında gösterildiğini söylerler. Hiyung-nu elçilerine de bu gösterildi. (Hov Han-şu 119, 10a). Yabancılar pehlivanlardan askerler sunulurdu, böyle biri meselâ Mançuriya'daki Fu-yü ülkesine yapılmıştır (Hov-Han-şu 115, 2b). Bu arada oyuncuların kısım kısım balık, ejder, kuş ve at maskelerinde, ikişer ikişer karşı karşıya geçip güreşdikleri söylenir (Ho-Han-şu 119, 10a tefsiri).

Sonraları güreş, daha birçok defalar zikredilmiştir. Daha çok malûmatı biz

Kitan zamanından buluruz (Lyav-şı 1 = S. 5738 d; Lyav-şı 3 = S. 5741a; Lyav-şı 37 = S. 5773a). Yeni yıl gününde de gösterildi (Lyav-şı 3 = S. 5740c). Biz, Sung zamanındaki en iyi pehlivanların adlarını tanırız (Vu-lin-cyu-şı 6. 17a); o zamanlar Hang-cov'da bir pehlivan kafilesi vardı, bunlar 8. II de bir bayramı kutlamışlardı (Vu-lin cyu-şı 3, 2b). S u n ğ zamanında pehlivanlara pek kıymet verilmezdi (Lo-yanğ cin-şın cyu--vın-ci 3, 5b). T a n ğ zamânında, halkın, elinde kılıçla çıkarıldığı görülmüşdür (Tay-pingğ Guang-ci K. 485). Buna benzer bir güreş tavsifini sonraki zamanlarda Ming-ly-anğ-lu (K. 20, 6b) de buluruz. Bundan başka kısa kayıtlar vardır (Yü-tanğ-h'y-en-hua = Tay-pingğ Guang-ci 500 ve Cyu-guo-cı 9, 3b).

Güreş, güney Çin'de bulunmamakla beraber, bugün daha kuzey Çin'de görülür. Yine bugün Japon ve Moğollar'da millî bir oyundur. Güreşin harb Tanrısı C ı — y o ile ilgisinden bunun menşe' itibâriyle dinî bir maksad taşıdığı göze çarpar. Sonra birçok kayıtlar güreşin menşe' bakımından Çinli olmayıb, kuzey kavimlerinden belki de ilk-Moğollar'dan Çinliler'e geçtiğini işaret ederler.

Türkistan'ın Yen-çi ülkesinde, yeniyl çağında iki parti ortaya çıkar, bunların her birinden zırhlanmış birer kişi çıkarak biri ölünceye kadar çarpışır. Bundan, gelecek hakkında neticeler çıkarılırdı (Yu-yanğ dza-dzu = Tay-pingğ Guang-ci 481). Bunun, menşe'i bakımından dinî anlam taşıyan bir âdet olduğu âşikârdır. Benzeri, Türkistan'ın Kuça şehrinde bahsedilir (Yu-yanğ-dza-dzu 5), burada yeni yılda öküz, at ve deve güreşleri yapılırdı, bu da gelecek hakkında hüküm vermek gayesine dayanıyordu. Bu güreşlerden yarış mevzu-ı bahs olmayıb (bu hususda başka kayıtlar da vardır), bilâkis hayvanlar arasındaki veyhud sâhibleri arasındaki mücadeleyi gösterir. Çince «toslama» işâretiyle gösterilen kelimededen anlaşılın şudur ki: bu en evelleri hayvanlar tarafından veyahud hayvan maskelerine bürünerek yapılırdı.

III. Kayak Koşusu (Kayakçılık)

Kayak koşusu, Çin kaynaklarında Türk ve Moğollar'dan başka hiçbir kavimde bahsedilmemiştir. Çinliler'in kendileri bunu bilmezlermiş. Ba-ye-gu (Tölös boylarından) bahsedilirken, bunlar, hep bacaklarına tahta bağlarlar ve buz üzerinde geyik avlarla, denilir (Tunğ - dyen K. 199 ve H'in-Tanğ-şu 217b). Kuzey-Şı-veğ'ler (en eski bir Moğol kavmi) in bir tahta üzerine bineerek bu halde hareket ettikleri izzah olunur (Şı-şu K. 81); Ba-h'i-miler (bir Türk boyu: Basmiller) ağaçdan at yaparlar ve bununla kar üstünde geyik avlarlar. Bu ağaçlar kaklan gibi görünürler, ön tarafları kalkıktır. Altları at postu ile döşeli, öyle ki tüylerin istikameti arka tarafa meyleder. Böylece kayığı karda durdururlar ve icabında kaydırırlar (Tunğ-dyen K. 200); Kırgız (gye-gu) lar'ın da kayakları vardı (Tunğ-dyen K. 200); Lyu-guiler'in bir

boyunda (mensûbiyetleri mâlûm değildir) 6 boğum (takriben 15 santimetre) genişliğinde ve yedi kadem uzunluğunda (takriben 160 santimetre) buz için kayak vardı (Tung-dyen K. 200 ve H'in-Tang-Şu 220). Sonra Mu-ma Tu-cüe (= ağaç atlı Türkler) adlı bir Türk boyu vardır, bunların tahtadan kayakları vardı (H'in-Tang-Şu 217 b). Aynı kaynaklar Ba-h'i-miler hakkında söylediklerini Bo-ma (Benekli at = ala atlı) lar hakkında söylerler, bunların da kayakları vardı.

Ding-ling (belki Tölösler'in akrabası) kavmi hakkında birçok kaynaklar bu mâlûmatı verirler: dizlerinden itibaren kıllar içinde ve vücudları ata benzermiş, dolayısıyla pek sür'atle koşabilirlermiş (Şan-hay-cing, Hay-neğ-cing ve San-tsay tu-hui). Bu benzerlik Ma-cingler (= at bacaklılar) hakkında da söylenir (San-guo Veğ-ci 30, 14a tefsir). İhtimal ki burada, kayakları olduğundan at gibi sür'atle koşan kavimler hakkında yanlış anlayışlı bir mâlûmat olduğuna hükmetmek lâzımdır. M i y a m o t o S e i s u k e bir yazısında kayakçılık hakkında ihtimalî olarak fikir ileri sürer (Minzokugaku vol. 5, No. 12 pag. 1048 - 1053).

Kayakçılık hakkında birçok eski kayıtlar ortaya konduğu halde, ben, kızaklar hakkında hiçbir eski kayda rastlamadım. İlk olarak yeni kaynaklar (Cung-hua çüan-guo fing-su-cı II, K. 1, s. 105) Yü-pi-da-dzi (= balık derili Tatarlar) da kızaklardan bahsederler ve kuzey Mançurya'daki sâir kavimlerde de bulunduğunu söylerler.

IV. Polo

Polo oyununu Çinliler ihtimal ki Persler'den öğrendiler. Po-lo adı Çin kaynaklarında yalnız bir defa (Du Huan'ın Cing-h'ing-ci'sinde) görünür. Evvelce çinceye buna «top vurma» (Da-çyu veyahud çi-cü) adı verilirdi. Bununla beraber Polo oyunu, bir nevi' eski top oyunundan çevrilmişe benzeyor. Polo sonradan son M i n ğ zamanına kadar Çin'de yer tuttu (kaynak kayıtları: H'yang Da'dan Tang-day Çang-an yü H'i-yü vın-ming'de s. 76-81). Daha T a n ğ zamanında bir şiir içinde adı geçer (Yüe-fu şı-cı K. 33 = Şang-hay-metin s. 283b). Sonra Çin kaynaklarından bugüne kadar polonun Türkler'de bulunduğu dâir bir vesika elde edilmemiştir. Şübhesiz kabûl edilmelidir ki Çinliler, polo oyununu muhakkak orta Asya Türkleri vasıtasıyla öğrenmişlerdir. Çinliler'e nasıl geçtiği evvelce yanlış anlatılmış olmalıdır.

Polo oyunu T a n ğ zamanında Çin'de fazlasıyla yayıldığı ve eski top oyunu yerini tuttuğu açıkça görülüyor. İmparator H'ü a n - d z u n ğ , poloyu zevkle oynar ve bunun için iyi atlar arardı (Sung-çuang dza-lu ve Yin-hua-lu=TPGC 250=c. 20, 17b). Cenubda me'muriyette bulunan bir adam, ora atlarının polo oyunu için pek küçük olduğundan eseflenir (Tov-huang dza-lu = TPGC 269 = c. 21, 47a). Bundan başka umumiyetle polo için iyi atlar kullanıldığı söylenir (TPGC 432 = c. 35, 32b). Bu zamanlarda iyi at-

lar da hep orta Asya veyahud Moğolistan'dan gelirdi, o halde o zamanlar tamamıyla Türkler'le meskûn sâhalardan getirilirdi.

T a n ğ zamanında orta Çin'de de polo alanları vardı, meselâ bu arada Bo-Yanğ (TPGC 266 = c. 21, 34a), Sı-çuan (Beğ-ming sö-yen = TPGC 266 = 21, 35a); bu alanda ayrıca bir ev bulunurdu. Alanlardaki yeni mesirelerden çok defalar bahsedilir (TPGC 236 = c. 19, 10b ve 243 = c. 10, 41b). Cing-cov'daki alan çimenle döşeli idi. Rahatsız edecek hiçbir şey bulundurulmazdı (TPGC 250 = c. 20, 20a). O halde alanlar yabancı otlardan tamamıyla ayıklanırdı. Bu yerlerde sonradan birer Manihaist tapınak yapılması pek önemlidir (TPGC 459 = c. 37, 22b). Bu bizim dikkatimizi, polonun batı Asya ile ilgisi üzerine çeker, çünkü Manihaizm Uygur Türkleri vasıtasıyla Çin'e doğru yayılmıştır. Netekim Çin'de yaşayan Manihaistler'in en büyük kısmı bizzat Uygurlar'dı. Bunlar, Mani için nerede bir tapınak inşa edilirse, orada bunların eskiden bir polo alanı vardı, bundan anlaşılır ki temel ve toprak evvelce yine bunlara âiddi ve bu yabancılar evvelce buralarda polo oynarlardı. Daha geniş malûmat TPGC 348 = c. 28, 18b de bulunur. Polonun T a n ğ zamanında Çin'de pek yayıldığı görülür ve dâima Türk kavimlerine ve batı Asya'ya olan ilgileri üzerine işaret edilir.

V. At Yarışları

Çin kaynakları müteaddid defalar Çin'deki at yarışlarından bahsederler, fakat bu, Han zamanından evveline varmaz. Kayıtlarının çoğu, Han zamanından (yâni M.Ö. 200 den M.S. 200 e kadar) ortaya çıkarılır. (Han-şu 59, 6a; Tsav-Cı kasidesi: Ming-du). Elimizde aynı çağa âid at üzerinde akrobatik hareketlerin tasvirleri de vardır (Han-kabartmaları, Cav Bang-Yen s. 81-83). Bu, at yarışlarının mütekâmil şekli olarak görünür.

Batı barbar boylarının sekizinci ayda, atların semirdiği zaman bir orman etrafında dolaşma âdetleri olduğu (M. G r a n e t : Danses et légendes de la Chine ancienne S. 365; Şı-ci K. 110' tefsir; Chavannes: Memoires Historiques V, 44 Düşünceler) işaret olunur. Orman bulunmadığı zaman bir söğüd dalı yere dikilerek süvariler etrafında üç defa dönerlerdi. Bu, güz kurbanında yapılırdı. İşte Çin at yarışlarının ilk şeklini burada aramak icab eder. Çin'de at yetiştirmenin Türk ve Moğol kavimlerinin te'siriyle husûle geldiğini ve bununla birlikde atla ilgisi olan bütün diğer şeylerin bununla münasebetdar ve bu kavimlerden geldiğini «Eski Çin'de Yerli Kültür» adlı kitabımda gösterebiliyorum. Batı kavimlerinde at yarışları daha dinî bir anlam taşıdığı sıralarda, Çin'de kibar bir spor hâlini almıştır. Başka kaynaklardan yukarıda barbar adı verilenlerin bizzat Hiyunğ-nular olduğunu çıkarabiliyoruz. Yine bu Hiyunğ-nular'da güzden başka 5 inci ayda da at yarışları vardı (Metin-

ler: Çin'in Sınırboyu Kavimleri; E14). Daha sonraki çağlarda Tukeyolar'ın da at yarışları yaptıkları haber verilir. Bunlar at yarışlarını ölüm merasiminde, ölüünün çadırı etrafında at koşdurmak sûretiyle tamamlarlar. Burada da at yarışlarının pek eski çağ âdetinde söylendiği gibi, daha dinî bir mâhiyet taşıdığı görülür.

Belki at yarışlarının daha eski şekli araba yarışlarıdır; o zamanlar, bu kavimlerin, ata binmeden önce arabaları vardı. Sonradan at yarışları buralarda umumî olarak bunların yerini tutmuşlardır. Bununla beraber Çin için araba yarışlarına âid belgelerimiz vardır (Ming-dzi IIIa 2 = W. 50; Han. Feğ-dzi 7), ve bütün bu belgelerin at yarışları hakkında bulduklarımızdan daha eski olması pek tipikdir. Araba yarışı âdeti Çin'de daha Han zamanında ortadan kalkmışdır, şimal kavimleri bunlara görüldüğü zamanlarda daha çokdan ortadan kalkmışdı.

VI. Okçuluk

Yine isbat edebiliriz ki, at yetiştirme ve bununla ilgisi olan bütün şeyler (Meselâ binicilik, binici elbisesi, araba, kısarak südü içme) kuzey kavimlerinden Çin'e getirilmiştir. Böylece hiçbir şübheye düşmeksizin «katıncıyay» (=mürekkebe yay) adlanan yaylar, kat'iyetle Çinliler'in icadı olmayıp şimal kavimlerinden bunlara getirilmiştir («Eski Çin'de Yerli Kültürler» adlı kitabımdaki belgeler). Türkler'in okçuluğu spor olarak talim etmiş oldukları tamamıyla sarıdır. Ne yazık ki Çin yazılı eserlerinde bu hususta yalnız bir belgeye rastlıyoruz. Bir defacık Tukeyolular'la Çinliler arasındaki yay çekme (okçuluk) müsabakasından bahsedilir (Sui-şu = TPYL K. 745., 4a). Herhalde böyle müsabakalar pek nâdir olmayacaklardır. Biz bir defa daha Türkistan kavimleri ile topda birincilik kazanmak için bir memleket müsabakası işidiyoruz (Buradaki top belki de polodur; bu metinde pek vâzih değildir) (Fung-şu vın-cyen-ci VI, 5-6). Fakat maalesef eski kaynaklar okçuluğun tamamen Türk kavimleri sporcu olduğu hakkında pek ketum davranıyorlar. Eski Çin'de okçuluk yüksek sınıfın sporu idi ve büyük bir rağbet kazanmışdı; fakat hristiyanlığın doğduğu sıralarda rağbetten düşdü. Yine yalnız eski Çin'de «Çömlek atma» adıyla bir oyun âdetdi. Bu oyunda dar boğazlı bir çömleğin içine ok (sonradan fasulye) atılırdı. Belki bu oyun ve okçuluk gerçi bugüne kadar isbat edilmemişse de Çin sporu olarak Türkler'de bulunan benzer âdetlerle yakından münasebetdardır.

VII. Salıncak

Çin kaynakları daha birçok nevide sporlar zikrederler, bunlardan biri de salıncak oyunudur. Salıncak (İ-yüan tsıl-huang K. 69 = Yenching Monographs Nr. 14b, 225) kuzey barbarları tarafından Çin'e sokulmuş olacak. Çi-

dan (Kitan) lar'da, bahar bayramı günlerinde salıncak sallanırdı (Yen-çing sui-şi-ci s. 17b), ve sallanma umumî olarak dinî anlam (bolluk dileği üzerine?) taşıyan bir âdet olsa gerekdir.

*

VIII. Sâir oyunlar

Yukarıda top oyunundan Çin'de tekâmül etmiş bir nevi şatranç oyunu çıktığı söylenmişti. Bu tekâmülün evvelce bizzat kuzey kavimleri arasında vuku' bulmuş olması da ihtimal dahilindedir. Çünkü ortasından bölünen bir tahta ile, Vu-şo adlanan bir nevi şatranç oyununun bir kuzey barbarları kralı tarafından icad edilmiş olduğu söylenir (Bo-vu-cı = Yü-cı-tang 26, 6a). Bu oyun Milâd'dan sonra takriben dördüncü yüzyılda Çin'de ortaya çıkar (Yü-cı-tang 31, 17a).

Daha sonra zar, Çinliler'deki oklardan çevrilmiş olan zar oyunu gösterilir ve bu en eskiden oklarla oynanırdı. Bundan yine «çömlek atma» hatırlanır ve bunun da kuzey kavimlerinden doğduğu kanaatine varılabilir. Bunları isbat edebilmek için yaptığımız araştırmalar henüz geniş sûrette kâfi değildir.

Yine Çu-pu denilen bir oyunun emniyetle Türkler'e âid olduğunu gösterebiliriz. Bunu Tukyolar büyük bir şevk ve sevgi ile oynarlardı (Sınırboyu Kavimleri E 14 e bak.). Bu oyun Çin'de Milâdî 3 üncü yüzyıldanberi mâlûm olmuş (TPYL K. 754, 4b), fakat sonradan ortadan kaybolmuştur. Oyunun ne şekilde oynandığı hakkında kâfi mâlûmatımız yokdur. Bu oyunda mesele öküz ve sâir hayvanların adını taşıyan muhtelif kıymetlerde beş tahta parçası büyük rol oynardı. Belki bu beş zardan mürekkebe bir tavla oyunu idi ve bunlarla muhtelif derecede zar atılırdı. Bu oyun Çin'de de zevkle oynanılmışdır (TPGC K. 371 = C. 30, 11a), fakat Tibetliler' de bunu bilirlerdi (TPYL K. 50, 5a). Kuzey kavimlerinin bu zar yardımıyla fala baktıkları da söylenir (Bo-vu-cı = TPLYL K. 726, 8a).

*

Netice

Her ne kadar eski Türk kavimlerindeki spor hakkında yukarıda gösterilen esaslardan daha geniş mâlûmat yoksâ da bununla beraber bunların hepsi bir araya getirilirse pek iyi bir tasvir ortaya konmuş bulunur. Bu kavimlerin ekserisinin daha bugün bile hoşlandıkları spor nevilerinin evvelce de yaşadıklarını, bunları istekle oynadıklarını ve yine bunları çok eski zamandanberi yaptıklarını görürüz, çünkü buna benzer spor nevilerinin temelleri dinde atılmışdır.

Almancadan çeviren: N. T. ULUĞTUĞ